

2. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика: Учебник для вузов. – Спб.: Питер, 2001. – 304 с.
3. Канн-Калик В.Н., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 142 с.
4. Коул М. Культурные механизмы развития // Вопросы психологии. – 1995. – №3. – С.5-21.
5. Кулешова О.В. Формирование культуры общения как необходимое условие развития личности студента // Соціально-політичні та правові проблеми формування особистості і держави: Зб. наук. праць. – Хмельницький, 1998. – С.36-39.
6. Культура педагогічного спілкування вчителя і моральне виховання учнів // Підготовка майбутніх вчителів до морального виховання учнів / За ред. В.К.Демиденка. – К., 1996. – С.152-164.
7. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972. – 207 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. (проект) // Освіта. – 2001. – 11-18 липня.
9. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 1987. – 207 с.
10. Пассов Е.И. Ситуация, тема, социальный контакт // Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия / Сост. А.А.Леонтьев. – М.: Русс. яз., 1991. – С.162-173.
11. Скалкин В.Л. Сборник учебных ситуаций для развития устной речи на английском языке. – М.: Высшая шк., 1968. – 84 с.
12. Учебный материал и учебные ситуации: Психологические аспекты / Под ред. Т.С.Костюка, Г.А.Балла. – К.: Рад. шк., 1986. – 143 с.

О. Авраменко

ІНТЕРАКЦІЯ ДИСЦИПЛІН МОВОЗНАВЧОГО ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ЦИКЛІВ У СИСТЕМНІЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ СТУДЕНТІВ-АНГЛІСТІВ

В статье рассматриваются проблемы комплексного преподавания англистики в контексте культурологического

осмысления процессов обучения и воспитания в высшей школе, в частности, проблема рациональной гармонизации лингвостилистического, стиливедческого и историко-литературного подходов к преподаванию английского языка и литературы в институтах и на факультетах иностранных языков на протяжении пятилетнего курса обучения. Особое внимание уделяется англоязычным литературам как источнику разнообразных способов формирования общефилологической компетенции и эффективному материалу для изучения английского и американского национального менталитета.

The article dwells upon the problem of teaching Anglistics as a set of subjects interconnected and interdependent. A plan for studying this set of subjects at the English Language Departments of Universities is made for the whole 5-year period of studies; it takes into account possible variants of interdisciplinary ties and connections. Primary attention is paid to English-language literature as a source of variegated means of improving students' skills of philological analysis as well as a device for studying English and American mentality.

Насьогодні в Україні створено велику кількість програм та проєктів, спрямованих на розвиток європейського виміру та прискорення євро-інтеграційних процесів. Всі вони наголошують на необхідності зростання в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграції до загальноєвропейського культурного середовища [5].

Входження в європейський освітній простір відповідно до вимог, окреслених Болонським процесом, потребує затвердження нових культурних парадигм – перш за все формування в молоді загальнолюдських морально-етичних цінностей [4,66], адже кінець ХХ – початок ХХІ сторіч характеризується істотним “посиленням інтересу до культурологічного осмислення процесів виховання і учіння” [3,3].

Сучасна інтелектуальна еліта України сьогодні як ніколи розуміє необхідність кардинальної перебудови не лише існуючої соціально-економічної системи, але й свідомості сучасного українця, коригування його базових цінностей і принаймні деяких етико-філософських орієнтирів. Одним з

провідних напрямів у вирішенні цієї проблеми має бути створення нової національної ідеї, яка б об'єднала в єдине ціле не тільки етнічних українців, а й представників усіх інших національностей, що населяють багатостраждальну і прекрасну землю України. Не претендуючи на глобальність та беззаперечність концепції, зазначимо, що одним з принципових висхідних моментів у питанні про корекцію свідомості “маленького українця” має бути розвиток у кожного – і передусім у молодого – громадянина України здатності оцінювати події нашого громадського, суспільного та повсякденного буття з позицій цивілізованого європейця, наділеного почуттям патріотизму, відповідальності та здорового глузду, - якостями, котрі дозволили б йому бути ошадливим господарем у повсякденному житті та далекоглядним стратегом у питаннях більш віддалених перспектив української нації, чие майбутнє – це майбутнє наших дітей та онуків.

Одним із дієвих шляхів розвитку цих якостей є створення нової моделі ціннісного світосприйняття, яку ми умовно назвемо європоцентричною ціннісною моделлю, маючи на увазі необхідність органічного поєднання та взаємопроникнення національних та загальнолюдських цінностей. Серед останніх чільне місце, на наш погляд, мають зайняти цінності євроатлантичного співтовариства, оскільки саме в це співтовариство ми маємо намір інтегруватися в найближчій історичній перспективі. Видається, що запровадження такої ціннісної моделі до національної свідомості українців буде сприяти розвитку почуття відповідальності за все, що відбувається в країні, а також підвищить почуття національної гідності в кожного пересічного громадянина.

Засвоєння базових характеристик європоцентричної ціннісної моделі можливе лише за умови високого рівня освіченості значної частини населення нашої країни, перш за все загальногуманітарної освіченості, пишатися якою ми поки що маємо всі підстави. Важливою умовою запровадження цієї ціннісної моделі є засвоєння комплексу спеціальних філологічних та історико-культурних знань, відомих під назвою англістики. **Мета** пропонованої статті – окреслити можливі

напрями інтерактивної взаємодії всіх дисциплін, що в сукупності складають комплекс знань з мови, літератури, історії, географії та культури англомовних країн.

Викладанню англістики в усьому розмаїтті її аспектів сучасна педагогічна думка України приділяє пильну увагу. Достатньо сказати, що Міністерство освіти і науки нашої країни протягом останніх років розглянуло два варіанти проекту "Програми з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання)", розробленої колективом авторів (керівники проекту С.Ю.Ніколаєв та М.І.Соловей) під егідою Британської Ради. При цьому автори Програми врахували рекомендації комітету з питань освіти при Раді Європи стасовно рівнів володіння іноземною мовою і провідних аспектів її вивчення. Одним із цих аспектів автори Програми називають культурологічну і, зокрема, соціокультурну освіту, тобто досягнення необхідного рівня знань соціокультурного контексту через використання іноземної мови, а також досвід спілкування і використання мови в різноманітних соціокультурних ситуаціях [8,7-9].

Сучасна наука виділяє три важливі складові соціокультурного компонента навчання іноземній мові:

- 1) засоби соціокомунікації;
- 2) національну ментальність;
- 3) національні надбання.

Звичайно, ці складові зовсім не окреслюють собою межі такої концептуально важливої та масштабної категорії як культура, адже її неможливо обмежити штучними всеохоплюючими бар'єрами. З огляду на зазначене, названі складові пропонуються нами лише в якості основних напрямів можливої класифікації, необхідної для вирішення завдань, поставлених Програмою.

Як відомо, англістика являє собою комплекс історико-філологічних та країнознавчих дисциплін, перш за все лінгвістичних та літературознавчих. До лінгвістичних дисциплін відносять усний та письмовий практикум англійської мови, практичну та теоретичну фонетику, практичну і теоретичну граматику, стилістику, лексикологію, нарешті, історію англійської мови. До дисциплін літературознавчого

циклу відносять історію англomовних літератур, щільно пов'язану з соціально-політичною історією Англії і США, а також з країнознавством, яке включає в себе основні відомості про історію, географію і культуру англomовних країн. При цьому дисципліни лінгвістичного циклу вирішують перш за все (хоча й не тільки) проблеми навчання засобам соціокомунікації, під якою розуміється сукупність прийомів і засобів усної та письмової передачі інформації представниками певної культури (або субкультури) [6;13]. Дисципліни літературознавчого циклу разом з країнознавством вирішують * проблеми вивчення національної ментальності, а також знайомства з національними надбаннями країн-носіїв мови, що вивчається.

Так, наприклад, під час вивчення класичних творів американської літератури, зокрема оповідань і романів Марка Твена (особистий досвід соціокультурного навчання шляхом вивчення національної ментальності під час практичних занять з іноземної літератури на матеріалі роману М.Твена "Пригоди Тома Соєра" описаний нами в статті "Розвиток мисленневих здібностей на практичних заняттях з дитячої літератури" [2,4-13].), Дж.Ф.Купера, Т.Драйзера, Ф.Ск.Фітцджеральда, М.Мітчелл та інших нами виокремлюються такі характерні для американської ментальності установки, як індивідуалізм, практицизм, орієнтація на майбутнє, невимушеність, схильність до змагання, патріотизм, ревний захист особистісного простору та ін. Відповідно, англійська література дає можливість висвітлити в художній тканині її творів такі риси британської ментальності, як схильність до компромісу, загострене відчуття історії, прагнення бачити будь-яку ситуацію *in the round* – об'ємно, враховуючи багаточисельність точок зору на предмет, тобто схильність до діалектичного сприйняття світу та людини, нарешті, знаменитий англійський гумор. Ці установки виокремлюються при вивченні англійських народних казок [1,546-547], а також творів Дж.Чосера, У.Шекспіра, Д.Дефо, Ч.Діккенса та інших. Вивчення літературних шедеврів, створених у Великій Британії та США, здійснюється перш за все в процесі оволодіння курсом історії цих літератур, а також на лабораторних заняттях з домашнього читання, у процесі

індивідуального читання, на семінарах зі стилістики англійської мови та інтерпретації художнього тексту.

У зв'язку з великою навантаженістю навчальних планів та обмеженою кількістю годин, що виділяються на спецдисципліни, виникає проблема оптимізації викладання англістики, зокрема, здійснення найбільш ефективної інтеракції між дисциплінами мовознавчого та літературознавчого циклів, а також країнознавством та дисциплінами загальногуманітарного циклу. У сучасній методиці викладання іноземних мов на спеціалізованих факультетах педагогічних інститутів та університетів ця проблема дотепер спеціально не розроблялася; між тим виокремлення і всебічне здійснення міжпредметних взаємозв'язків є одним з базових принципів сучасної теорії і практики навчання. Пошук ефективного здійснення цих взаємозв'язків і є завданням дослідження, що пропонується.

Ефективне використання міжпредметних взаємозв'язків у нашому випадку потребує, перш за все, раціональної компоновки усього навчального плану підготовки фахівців з англійської мови та літератури. З метою ефективного здійснення інтеракцій згаданих дисциплін необхідно включити до програми домашнього та індивідуального читання обов'язкові тексти зі списку програмних художніх творів для курсу історії літератури Англії та США. Нагальною потребою видається також робота над малими жанрами сучасної англійської та американської художньої прози (оповіданнями та есе) на семінарських та лабораторних заняттях зі стилістики та інтерпретації художнього тексту, а також включення фрагментів оригіналів віршованих та прозових творів із зазначеного списку до числа текстів, що опрацьовуються на лабораторних заняттях з практичної фонетики з наступним вивченням їх напам'ять. До числа спеціалізованих текстів, що вивчаються старшокурсниками на практичному курсі англійської мови, варто включити спецтексти з літературознавства – фрагменти англійських монографій (особливо цінною в цьому відношенні видається класична монографія D. van Ghent "The English Novel. Form & Function"). Як показує досвід, робота над вибраними розділами цієї монографії сприяє одночасно поглибленню знань про історію англійської літератури і

розвитку навичок аналізу романного жанру, а також вивченню особливостей наукового стилю англійської мови [3,9-19] і розділи з англomовних посібників з історії та теорії літератури (див., наприклад, розділи, присвячені методології аналізу сюжету, конфлікту, проблематики, характерів, обставин і т. ін. у посібнику G. Muller и G. Williams "Introduction to Literature" [10], а також посібник S. Barnett, M. Berman, W. Burto "Literature for Composition. Essays, Fiction & Drama" [7], що навчають написанню academic essays і тематичних есе на матеріалі художніх творів), а також окремі розділи з англomовних збірників наукових статей.

Має також сенс розробити и включити до навчального плану спеціальний теоретико-літературний курс, присвячений сучасним методологіям літературознавчого дослідження; особливу увагу при цьому належить приділити філологічному методу дослідження літературно-художніх творів у сучасній його інтерпретації, адаптованій до потреб викладання у вищій школі [10,221-223], оскільки цей метод найбільш органічно сполучає лінгвостилістичний, стильознавчий і історико-літературний підходи до художнього тексту, адже саме таким чином здійснюється гармонійна взаємодія дисциплін мовознавчого та літературознавчого циклів і, відповідно, створюються оптимальні умови для повноцінної культурологічної підготовки майбутнього філолога-англіста.

Ще однією важливою перспективою подальшої розробки проблем комплексного викладання англістики може бути розробка методів системного опанування лінгвістичних та літературознавчих дисциплін на практикумі писемного мовлення – Writing Skills Practice, який, по суті, є однією з важливих точок дотичності мови та літератури – двох рівноправних і нерозривно пов'язаних між собою складових філології як галузі гуманітарного знання. Цей напрям досліджень у царині методики викладання іноземних мов та літератур ще чекає на своїх дослідників.

Висновки. Видається, що комплексна реалізація окреслених нами завдань значно підвищить рівень культурологічної освіти студентів-англістів та сприятиме ефективному засвоєнню майбутніми вчителями англійської

мови і літератури найбільш істотних характеристик європоцентричної моделі національних та загальнолюдських цінностей.

Література

1. Авраменко Е.И. Изучение национального своеобразия английской народной сказки // Матеріали I Міжнародного симпозіуму. 18-21 квітня 1995 р. – Кривий Ріг: «Вільна думка». – 1995. – С.546-547.
2. Авраменко Е.И. Развитие мыслительных способностей на практических занятиях по детской литературы (М.Твен. «Приключения Тома Сойера») // Формирование коммуникативных и интеллектуальных умений школьников и студентов: Сб. научн. трудов. – Москва – Днепропетровск: Пороги, 1994. – С.4-13.
3. Зязюн І. Філософія практико-зорієнтованої методології педагогічної дії // Педагогіка вищої та середньої школи; Зб. наук. праць. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – Вип. 8. – С.3-12.
4. Найдюнов І. Болонський процес: культурологічні парадигми // Освіта та управління. Том 7. – Число 2. – 2004. – С.64-66.
5. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Сухарніков Ю.В. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес // Освіта. – 2004. - №1. – С.50-54.
6. Сысоев П.В. Язык и культура: в поисках нового направления преподавания культуры страны изучаемого языка // Иностраные языки в школе. – 2001. – №4. – С.12-18.
7. Barnett S., Morton B., Burto W. Literature for Composition. Essays. Fiction. Poetry & Drama. – Glenview, Illinois. – Boston. – London: Scott, Foresman & Company. – 1988.
8. Curriculum for English Language Development in Universities and Institutes (Draft 2). – Kyiv: The British Council. – 2001.
9. Ghent, van D. The English Novel. Form and Function. – N. Y.: Harper Torchbooks. – 1961.
10. Muller G., Williams J. Introduction to Literature. – N. Y.: McGraw Hill Inc. – 1995.